

LA SITUACIÓ LINGÜÍSTICA A ESLOVÈNIA

Sessió a càrrec de Jordi Bañeres (4 de novembre de 1988)

Claus històriques d'una llengua minoritària no minoritzada

La distinció entre minoria lingüística (llengua minoritària dins un estat) i llengua minoritària (llengua sense estat i, per tant, minoritària arreu), permet copsar que, arreu d'Europa, el conjunt de llengües minoritàries i alhora normalitzades constitueixen unes poques excepcions. En efecte: sobre 40 llengües minoritzades, els únics exemples de normalització són el macedoni,¹ el feròès, l'eslovac i l'eslovè. L'aportació present pretén aportar algunes claus explicatives del darrer cas.

El nou reialme dels serbis, croats i eslovens (1919), en quasi triplicar el territori i la població del regne de Sèrbia, plantejava una colla d'obstacles al projecte hegemònic de les classes dominants sèrbies: *demogràficament*, els serbis esdevenien una minoria poblacional; *econòmicament*, l'antic regne dels *karadjordjevic* esdevenia una regió subdesenvolupada en contrast amb les riques regions nord-occidentals. Atesa aquesta correcció adversa, els serbis no podien pensar d'enfrontar-se a l'encop contra tots els altres grups nacionals: s'imposava així un projecte nacional pactista i gradualista.

El projecte finalment esbossat i que ha funcionat fins a la crisi dels anys 80 aconseguia combinar dos objectius contradictoris:

1) La unió de tots els serbis (ortodoxos). Llur territori es delimitava segons la màxima de «On hi ha un monestir ortodox, fins allí arriba Sèrbia». Segons aquesta doctrina, el Kosovo i Macedònia constituïen *la Vella Sèrbia* i, per tant, no se'ls podia concedir cap mena de reconeixement polític ni cultural.

2) L'hegemonia sèrbia sobre els parlants del diasistema serbo-croat (de qualsevulla religió). Els serbis tenen sentiments d'enveja envers els croats i de menyspreu envers els musulms.

Per a posar en marxa el projecte calia: (i) afeblir el poder econòmic croat —el principal contrincant en la pugna per l'hegemonia serbo-croata— i reforçar, per contra, la supèrbia política i econòmica sèrbia; (ii) imposar als croats una identificació pansèrbia (= «iugoslava»).

Ben tost, aquest projecte es palesà impracticable. El tràspàs de capitals de Croàcia a Sèrbia hauria convingut que es fes en un període dilatat de temps, tant perquè es notés l'efecte econòmic sense que se'n palesés la causa política, com per evitar que la riquesa econòmica esmerçada en el trasllat no es perdés entròpicament, amb risc d'empobrir el conjunt, i junt amb això, malbaratar tot el projecte *iugoslau*. Però la pulsio sèrbia per forjar expeditivament una economia unificada portaria conseqüències disgregadores, amb més motiu quan es va haver de començar d'un punt de partida de total inestructuració: fins a 1904 no es va obrir una línia fèrria entre Ljubljana i Zagreb, i va caldre esperar fins després de la Gran Guerra perquè es drecés una via directa Zagreb i Belgrad. Davant d'això, l'endarreriment i la tradició centralista sèrbia incapacitava Belgrad per manipular amb mà esquerra els engranatges econòmics. Finalment, la crisi econòmica mundial dels anys 39 desballestaria l'economia iugoslava quan la unitat encara no estava forjada.

El colonialisme intern a què fou sotmesa Croàcia impossibilità que els croats assumissin

1. Segons el DLC, els macedonis parlen macedònic (*sic*). Comentada amb el TERMCAT aquesta anòmla ruptura de la sistemàtica identitat entre gentilicis i glotònim, el Centre de Terminologia va apuntar-se el meu suggeriment de distingir entre *macedoni* (llengua eslava meridional viva, pròxima al búlgar) i *macedònic* (llengua extingida, pròxima a l'hel·lènic o romaic o grec). Els gentilicis d'ambdues comunitats lingüístiques foren respectivament *macedonis* i *macedònics*.

el panserbisme, car la unificació econòmica i político-nacional progressava a un ritme notablement inferior al mateix descontentament que generava. El mateix any de la creació iugoslava, 1918, eixia un puixant nacionalisme croat d'orientació antisèrbia: l'any següent s'arribava a proclamar una República Croata, si bé fou de curta durada.

La reacció croata resultava per als serbis tant més frustrant com més altes havien estat les expectatives. En l'antic regne de Sèrbia no havien hagut de consensuar cap tensió ètnica: les guerres balcàniques, en la seva visió, eren merament de reconquesta. Sense tradició democràtica, van respondre amb una escalada de la tensió, posant en marxa una espiral de xovinismes anteposats, caracteritzats pels trets de fixació, pulsio, retrogressió, compulsio i agressió, que trobarien llur coronament dramàtic en la II Guerra Mundial, amb genocidis de serbis a mans de croats i de croats a mans de serbis.

Els eslovens, per contra, no formaven part dels projecte nacional serbi. Per a Belgrad, eren un eslaus massa germanitzats. El paniugoslavisme eslovè d'abans de la Gran Guerra, tot i el seu esplet, no va aconseguir d'aixecar la crosta d'incredulitat dels seus veïns meridionals. A partir de la unificació iugoslava, imposada internacionalment, les relacions entre serbis i eslovens, com que no eren de solidaritat, permetien que fossin racionalment calculades, amb els condicionants favorables que tots dos disposaven de quelcom que l'altre freturava i que només es podia aconseguir pactant.

Per al projecte nacional serbi, els eslovens aportaven:

1. Un grup nacional *demogràficament significatiu*, però no massa gran: ideal per establir-hi pactes i per impugnar-los quan convingués.
2. Eren *eslaus*: els pactes serbo-eslovens no feririen susceptibilitats com ocasionaran, per contra, els que Belgrad signaria amb la *Volkdeutsch* del realisme iugoslau en la dècada dels 30.
3. Separats eslovens i serbis per l'extens territori croat, no hi havia cap contenció fronterer.
4. Eslovènia era —i és— la regió més *rica* de Iugoslàvia.

Des de molt aviat, c. 1920, *entrava en funcionament l'eix Belgrad-Ljubljana*. L'eix, però, no hauria de desaparèixer amb la fi de la monarquia. *Tret del parèntesi bèl·lic, l'eix ha continuat vigent fins a inicis dels any 80, per damunt de les diferències de règim constituïcional i socio-polític.*

Per a Eslovènia, els termes del pacte eren avantatjosos: a canvi d'haver de prestar un suport permanent a Belgrad, Sèrbia li garantia una situació privilegiada:

1. Eslovènia, que sota l'Imperi Austro-hongarès formava part de la perifèria econòmica, passava a ser la regió més desenvolupada del nou estat. Eslovènia fruiria dins de Iugoslàvia d'un espai econòmic protegit contra la competència estrangera, d'una posició de monopoli en molts productes i serveis. A l'encop, el colonialisme intern que Belgrad, en prossecució del seu programa nacional, sotmetia a Zagreb, el *competidor* més actiu d'Eslovènia, beneficiava les classes dirigents de Ljubljana.
2. El realisme dels serbis, croats i eslovens —rebatejat el 29 com a Regne de Iugoslàvia— protegiria per la força de les armes la *petita* Eslovènia contra les ambicions territorials d'Itàlia (vigents fins al tracte d'Osimo, 1977) i d'Hongria i Àustria (fins a la fi de la II Guerra Mundial).
3. La *llengua* i cultura eslovenes estarien totalment afermençades —fins i tot sota la dictadura d'Alexandre (1929-34), que, per als croats, significà l'acme de repressió nacional i lingüística.
4. Per a poder controlar el compliment del pacte, Eslovènia gaudiria d'un règim d'autonomia *avant la lettre* i una sobrerrepresentació en el govern central.

Els anys 80 s'ensorra l'eix Belgrad-Ljubljana. La crisi econòmica arriba a un punt que arrossega els mateixos eslovens. La política de *perestroïka* tempera les relacions internacionals i el bonapartisme de Milosevic destrueix la possibilitat de reconstruir els ponts destruïts.

DISCUSSIÓ

Pilar Casamada demana si hi ha molta immigració a la R.S. d'Eslovènia. **Jordi Bañeres** remarca les diferències entre les dades censals i la immigració negra, anomenada eufemísticament *treballadors temporals*, conjunt laboral discriminat i *temporalitzat* del qual es beneficia la majoria eslovena.

La mateixa interlocutora sol·licita clarícies sobre el sistema educatiu. El ponent informa que l'eslovè és la llengua d'ús general en el sistema educatiu, si bé hi ha alguns petits problemes com el *serbo-eslovè* que empren diversos mestres, etc.

Intervé **Josepa Huguet** per comentar un informe sobre l'ensenyament bilingüe eslovè-magiar a la Prekmurje.

Xavier Lamuela demana aclariments sobre la situació a la Caríntia eslovenoparlant sota administració austríaca. El ponent cedeix la paraula a **Martí Garcia-Ripoll**, ja que el considera més ben informat que ell mateix. Aquest sintetitza una ponència que va presentar al II Congrés Internacional de la Llengua Galaico-Portuguesa.

El mateix **Xavier Lamuela** sol·licita al ponent una perspectiva de les relacions entre Eslovènia i la resta de Iugoslàvia. Aquest contesta explicant que la ruptura de l'eix Belgrad-Ljubljana, sumat a les pressions del FMI, la crisi econòmica i la consegüent exacerbació nacionalista, mena a una espiral conflictiva de difícil solució.

TREBALLS DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA

Volum 1

La sociolingüística catalana al Canadà (Antoni M. Badia i Margarit). *Entorn de la sociolingüística catalana: precedents, dificultats, contingut, objectius* (Antoni M. Badia i Margarit). *Gramàtica normativa enfront de gramàtica descriptiva en català modern* (Antoni M. Badia i Margarit). *Diglossia a Catalunya Nord* (Domènec Bernardó i Bernat Rieu). *La influència de factors històrics exògens en la situació actual del català dins la societat* (Jordi Carbonell). *Actituds polítiques i lingüístiques al País Valencià contemporani* (Alfons Cucó). *Aculturació lingüística d'immigrants a Barcelona* (Claudi Esteva). *Llengua i literatura al País Valencià en el primer terç del segle XIX* (Joan Fuster). *Sobre el procés de patoisització* (Robert Lafont). *Les enquestes sociolingüístiques catalanes* (Joaquim Torres). *La normalització del català modern* (Francesc Vallverdú). *L'ús del català dins la literatura científica* (Gerard Vassals).

Volum 2

El Grup Català de Sociolingüística i el Seminari Internacional de Sociolingüística de Perpinyà (juliol de 1977) (Antoni M. Badia i Margarit). *Educació i sociolingüística* (Lluís V. Aracil). *Elements d'història social i política de la llengua catalana* (Jordi Carbonell). *Traducció i interpretació dels escriptors llatins* (Miquel Dolç). *Diglossia, normalització i ensenyament de la llengua vernacle dins la societat nord-catalana* (Gentil Puig). *Estudi sobre la diglossia entre els grups professionals a Barcelona* (Teresa Turell).

Volum 3

Ús i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de Barcelona: Sant Andreu de Palomar (Helena Calsamiglia i Empar Tuson). *Vikings i Pagesos: una batussa continuada. Assaig per a un estudi de les relacions interdialectals en català* (Miquel Pueyo). *Enquesta de seguiment i control del Decret d'incorporació del català al sistema educatiu de Catalunya* (Gentil Puig). *Sobre els signes fònics usats en les relacions home-bèstia* (Jordi Bernardó i Francesc Prat). *La Sociolingüística catalana* (Georg Kremnitz).

Volum 4

El comportament, les actituds i la competència lingüística dels treballadors dins l'empresa (Teresa Turell). *Llengua i estructura educativa en una zona de Catalunya: Granollers i la seva rodalia* (Miquel Siguan, Joaquim Arnau i Ignasi Vila). *Alternatives al bilingüisme valencià meridional: a propòsit d'una pre-enquesta sobre les varietats lingüístiques* (Francesc Gimeno). *Enquesta sociolingüística als maonesos* (Ignasi Mascaró). «*Andorra 80*»: *una recerca psico-sociolingüística* (Pere Notó i Magí Panyella). *L'anglès enfront del català i del francès a l'àrea septentrional* (Domènec Bernardó). *Introducció a l'estudi de la Comunitat Israelita de Barcelona* (Martina Berthelot i Gentil Puig). *Documents*.

Volum 5

La llengua anglesa en el conflicte lingüístic franco-català. Un cas de macrotriglòssia (Domènec Bernardó). *Hi ha o no hi ha diglòssia a Catalunya? Anàlisi d'un problema conceptual* (Francesc Vallverdú). *Críteris per a una normalització lingüística democràtica a Catalunya* (Gentil Puig). *Un cas singular de conflicte lingüístic: la situació actual del País Valencià* (Vicent Pitarch). *Vers una sociolingüística història* (Francesc Gimeno). *La bena i la mordassa: els catalans davant la immigració de l'època franquista* (Jacqueline Hall). *Aproximacions a la significació de les actituds lingüístiques: dos estudis de cas* (Christine Bierbach). *Sessions extraordinàries de Seminari* (Francesc Vallverdú).

Volum 6

Jornades sobre normalització del català a Perpinyà (Domènec Bernardó). *Conflicte interètnic i bilingüisme* (Wallace E. Lambert). *Consideracions sobre la sociolingüística catalana* (William Mackey). *Estudi sociolingüístic de certs aspectes de la llengua catalana* (Jeanne Zang Mier). *Al voltant de la substitució i el canvi lingüístics. Els casos d'Elx i Alacant durant la segona meitat del segle XIX* (Brauli Montoya). *Resum d'una enquesta sobre la consciència lingüística feta l'any 1980 a la Catalunya del Nord* (Gabriel Berkenbusch). *Bilingüització de la segona generació d'immigrants: realitat i factors del procés a Vilafranca del Penedès* (Albert Bastardas). *Un sistema econòmic de cens lingüístic de llengües minoritzades* (L. Garcia Sevilla i Antoni Vallès). *Sessions de Seminari* (F. Vallverdú, V. Pitarch, H. Calsamiglia, i M. Reixach).

Volum 7

Memòries d'activitats del GCS presentades a les assemblees de 1985 i 1986. Llengua i nacionalisme: dos comentaris (Antoni M. Badia i Margarit). *Reflexions sobre llengua i identitat* (Gentil Puig). *Quebec, Catalunya i Euskadi: una tipologia de planificació lingüística* (Albert Bastardas). *Les enquestes sociolingüístiques catalanes del 1974 al 1984* (Joaquim Torres). *Algunes dades sobre la catalanització a l'àrea metropolitana de Barcelona* (Francesc Vallverdú). *Sessions de seminari* (J. Martí, J. Arnau, F. Vallverdú, H. Boada, P. Fortuny). *Annex: Estatuts definitius del GCS.*

Volum 8

Memòries d'activitats del Grup Català de Sociolingüística presentades a les assemblees de 1987 i 1988. Comunicat del GCS davant la clausura de repetidors de TV3. El Segon Encontre de Sociolingüística Catalana a Perpinyà, 20-21 de maig de 1988. Presentació de 'Treballs de Sociolingüística Catalana' (Francesc Vallverdú). *Deu anys de normalització lingüística al Principat de Catalunya* (Miquel Strubell i Tructa). *Uns problemes epistemològics a l'entorn d'un Cours de Sociolingüística* (Domènec Bernardó). *Sociolingüística i interdisciplinarietat. Les ciències de la comunicació i la recerca intercultural* (Gentil Puig i Moreno). *Els treballadors i la llengua catalana* (Joaquim Torres i Humbert Boada). *Canvis en les avaluacions i les actituds lingüístiques a Barcelona (1980-1987)* (Cathryn A. Woolard i Tae-Joong Ganhg). *La sociolingüística als Països Catalans* (Maria Grossmann). *Sessions de seminari* (Isidor Marí, Santi Capellades, J.M. Puig Salellas, J.M. Artigal, Francesc Vallverdú, Albert Bastardas, Eduard Bonet, Cathryn Woolard, J. Arnau, S. Blasi, J. Huguet, Josep Gifreu, Jordi Bañeres).